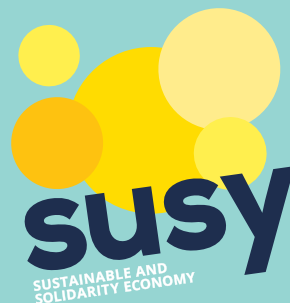

VÕRDSEM MAAILM ON VÕIMALIK!

EBAVÕRDSUS MAAILMAS

Kuigi maailma majandus on kasvamises, ei jõua elujärje paranemine sugugi kõigi maailma inimesteni. Lõhe maailma rikkamate ja vaesemate inimeste vahel on hoopis tõusu- teel – 1% elanikkonnast hoiab enda käes juba üle poole maailma rikkusest, samas kui **iga viies inimene arengu- maades elab äärmises vaesuses**. Suur osa maailma kõige vaesematest inimestest on **noored, kes elavad maa- piirkondades** ja kellel puudub ligipääs haridusele ning kes toetuvad oma sissetulekutes peamiselt põllumajandusele. Rikaste ja vaeste vaheline lõhe laieneb ka Euroopas – 9,6% eurooplastest seisab silmitsi suure materiaalse puudusega. Eesti elanikkonnast elas 2015. aastal suhtelises vaesuses 21,3% (kuu netosissetulekut oli väiksem kui 429 eurot) ja absoluutses vaesuses 3,9% (sissetulek väiksem kui 201 eurot kuus)¹.

Kasvav vaesus ja ebavõrdsus takistab inimväärsel toime- tulekut ning ka ühiskonna sotsiaalset sidusust tervikuna, tekitades juurde pingeid ning võib mõningatel juhtudel viia ka laiemate konfliktideni – võitluseni loodusressursside pärast ning rändesurveni. Paljud inimesed maailmas on hakanud küsima – **kas meie praegune majandusmudel, mis kurnab looduskeskkonda, suurendab ebavõrdsust ja ei võimalda äraelamist suurele osale maailma rah- vast, on ikka jätkusuutlik?** Millised on alternatiivid?

Brasiiliast on alguse saanud **sotsiaal- ja solidaarmajan- duslik liikumine**, mille eesmärgiks on majanduse tagasi võtmine kogukondade ja väiketootjate kätte ning tarneahela lühendamine – otse tootjalt tarbijale. Solidaarmajanduse osaks loetakse näiteks erinevaid ühistuid, kogukonna- ja sotsiaalseid ettevõtteid, rahavabasid algatusi ja vahetus- kaubandust, jagamismajandust, õiglast kaubandust ja otsekaubandust, ressursside ühist kasutamist, säästvat tarbimist ja keskkonnahoidu soodustavaid ettevõtteid jt.

Väärtused, mille eest solidaarmajandus seisab

- Keskmes on inimesed ja looduskeskkond
- Töö, inimväärikus ja isemajandamine
- Demokraatia, inimõigused, osalemine
- Sooline võrdsuslikkus
- Solidaarsus, kaasamine, „sotsiaalse kapitali“ suurenda- mine
- Toetumine kohalikule pärandile ja kogukondadele
- Globaalse terviku nägemine
- Säilenõtkus ehk kogukondade vastupidavus muutustes
- Keskkonna ja bioloogilise mitmekesisuse kaitse, positiivne suhe loodusega kogu tootmis- ja turustusahelas
- Sõltumatus ühisressursside nagu vesi, õhk, maastik, energia, toit, teadmised ja kultuuripärand haldamises ja kasutamises

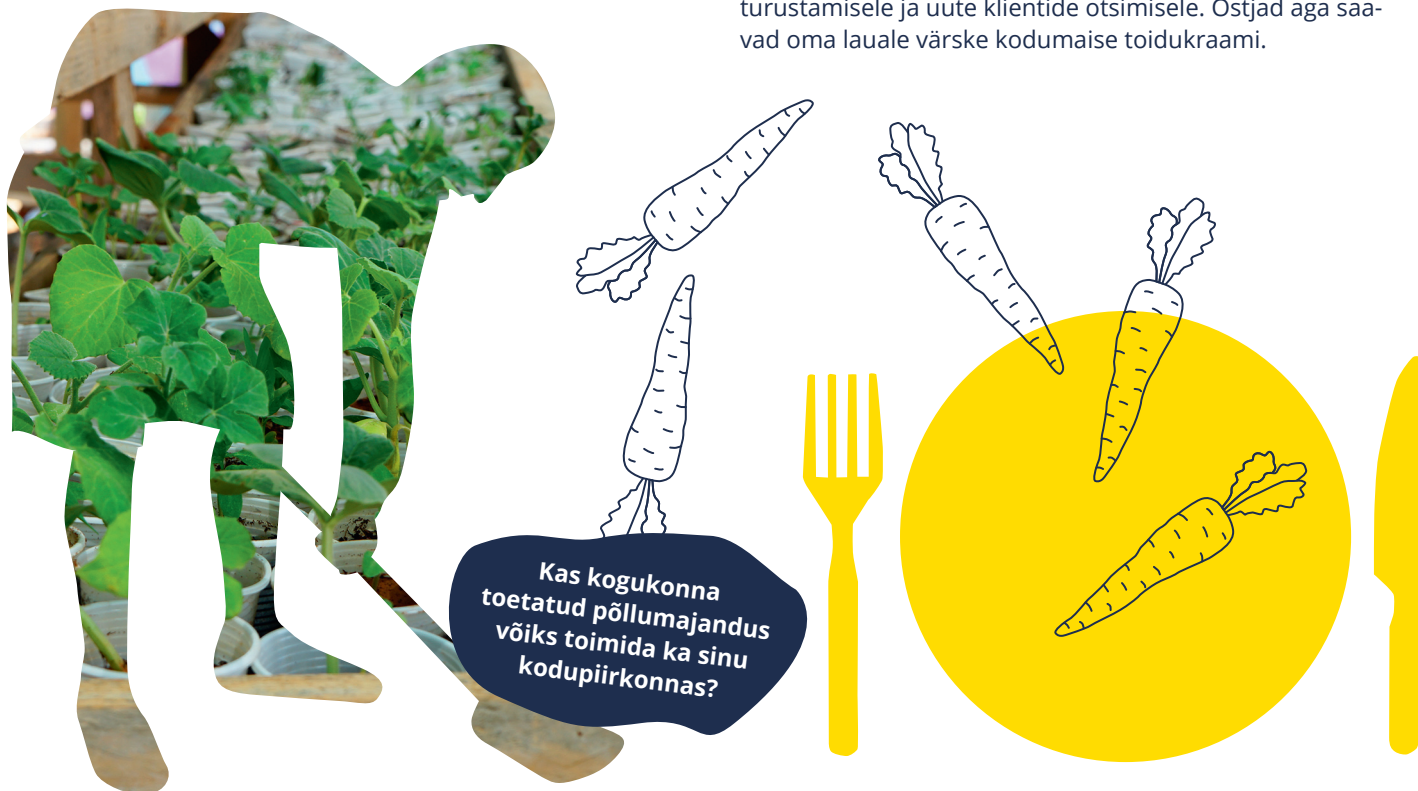
Filmikogus: MAJANDUS MUUTUB. MUUDA MAJANDUST! (30 min) – film võtab kokku parimad solidaarmajanduse näited kõikjalt maailmast ning näitab, kui erinevates valdkondades tegutsetakse – põllumajandusest energiatoot- mise ja prügisorteerimisest turismini.

Toit

Tänapäeva toidutööstus on globaalse haardega – tänu sellele saame aasta ringi poest kätte maasikaid, kinoad ja krevette ning Coca-Cola leiame müügilt ka kaugete kõrberahvaste juurest. Toidutööstuses liigub ka tohutul hulgal raha – mõne suurettevõtte aastakäive ületab kahekordselt nii mõnegi riigi sisekogutoodangu. Taoliste firmade mõju arengumaade majandustele võimaldab neil kõrvale hiilida kohalikest töökaitseadustest ja keskkonnanakaitseregulatsioonidest. Tulemusena võimenduvad keskkonnaprobleemid ja ebavõrdsus nii riikide siseselt, kui ka üleilmselt. **Toit selle kasvatamisest kuni meie taldrikutele jõudmiseni põhjustab kolmandiku kogu globaalselt õhkupaisatavast CO₂².** Seega, kuidas ja kelle kasvatatud on toit, mida me sööme, mõjutab oluliselt nii maailma majandust, kliimasoojenemist kui talunike elujärge Eestis ja mujal.

KOGUKONNA TOETATUD PÕLLUMAJANDUS

Kogukonna toetatud põllumajandus (ingl k *Community Supported Agriculture, CSA*) on **liikumine kohalike talunike toetuseks, mille kohaselt jagavad toidu tarbijad osa tootmisvastutusest talunikega**. Talunike aastane saak ning sellest tulenevalt ka sissetulek sõltub teguritest nagu näiteks ilm, mille üle nendel endil aga puudub kontroll. Püsiva sissetuleku tagamiseks ning ebakindluse leevendamiseks on loodud süsteem, mis võimaldab tarbijatel sõlmida talunikuga kokkulepe ning tasuda ette kogu hooaja saagi eest. Vastutasuks toob talunik kokku lepitud aja tagant, näiteks iga nädal, kliendile värsked hooajalised aia- ja põllusaadused. Ühiselt otsustatakse, mida kasvatada ning ostjad saavad suurematel töödel ka abiks käia. Kuna kogu saak on juba ette ära müüdud, saab talunik keskenduda kvaliteetse toidu kasvatamisele ja ei pea kulutama energiat turustamisele ja uute klientide otsimisele. Ostjad aga saavad oma lauale värsket kodumaise toidukraami.

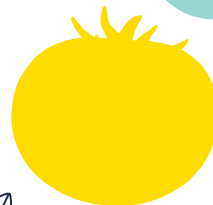
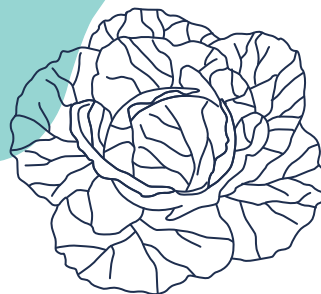
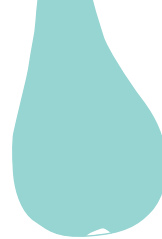
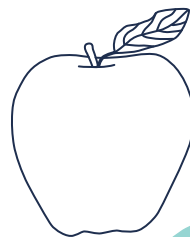
OTSE TOOTJALT TARBIJALE – OTT

Toidutööstuses on suur roll poekettidel ja supermarketitel, mis dikteerivad tingimused, kuidas väiketootjad ja -talunikud saavad oma kaupa nende kaudu müüa. Väiketootja jaoks valmistab tihti raskusi nõue poeketti oma kaubaga suurtes kogustes ja stabiilselt varustada ning kohustus osta tagasi kaup, mida pood ei suutnud müüa.

Eestis on loodud väiketootjaid ja -talunikke toetav Otse Tootjalt Tarbijale (OTT) võrgustik. **OTT on organiseeritud kauplemissüsteem, kus tarbijad saavad oma igapäevast toitu osta otse tootjatelt ja tootjad saavad oma kaupa müüa otse tarbijatele, ilma poodide juurdehindluse ja piiravate nõueteta.** Kauba tellimine käib interneti vahendusel või kohtutakse iganädalasel taluturul. OTTide eeliseks lisaks taluniku toetamisele on ka kilomeetrite vähendamine, mida toit peab rändama teel talust sinu taldrikule.

Leia oma kohalik OTT: www.eestiott.ee

Vaata ka: tagurpidilavka.ee

Millised on need toiduained, mida sina saaksid osta otse talunikult või kasvatada ise?

Mõtle oma hommikusöögile – mitu toidukilomeetrit võis läbida banaan, piim, kohv või pudruhelbed enne su taldrikule jõudmist?

Filmikogus: FOOD COOP/TOIDUVÕRGUSTIK (97 min). Film näitab, kuidas uudne ja solidaarne majandussüsteem toimib, millised on võrgustiku liikmete ootused ja vajadused ning kuidas demokraatia võib appi tulla kõige ootamatutes olukordades.

ÕIGLANE KAUBANDUS

Õiglane kaubandus on rahvusvaheline kokkulepe, mis seisab arengumaade väiketootjate huvide eest. Fairtrade on 2001. aastal kasutusele võetud rahvusvaheline sertifitseerimismärk, mida saavad kanda tooted, milles on kasutatud Fairtrade'i märgisega sertifitseeritud toorainet. Märgis lubab, et tootjatele on makstud lepingutega sätestatud miinimumhinda ja lisatasu kogukonna arenguks (näiteks koolide, teede, kaevude, kanalisatsiooni või muu sellise tarbeks). Tootja omakorda peab oma töötajatele maksma õiglase palka, tagama keskkonnasäästliku tootmise ja töötajatele paremad töötingimused ega või kasutada laps- või orjatööjõudu. Maailmas on müügil üle 30 000 Fairtrade'i märgisega toote, Eestis saab soetada Fairtrade'i märgisega kohvi, teed, suhkrut, kakaod, šokolaadi, puuvilju, veini, vürtse, lilli, puuvilla- ja kosmeetikatooteid. Märgis on ka kahel Eesti tootja poolt valmistatud tootel, mis on tehtud omakorda juba sertifitseeritud toorainest: OÜ Loodusvää mahenäksidel ja Friends' Textile meeste sokkidel.

Otsi poes Fairtrade'i logo – sellega märgistatud tooteid võid tarbida puhta südametunnistusega!

Loe lisaks: www.fairtrade.ee

DIVINE CHOCOLATE

Fairtrade'i märgisega sertifitseeritud Suurbritannia šokolaaditootja, mille osanikeks on 44% ulatuses Ghana kakaotalunikud. Ettevõtte juhtkonda kuulub alati vähemalt kaks kakaotalunikku. See on kõnekas fakt, arvestades, et suurem osa Ghana kakaotalunikest pole kunagi isegi šokolaadi maitsta saanud ning on harilikult vaid odava tooraine kasvatajad. Divine Chocolate'is kuulub talunikele aga suur osa väga heast šokolaadiettevõttest ning nad saavad õiglase osa ka ettevõtte kasumist.

Kogu Divine'i toodangul on õiglase kaubanduse märgis, mis kinnitab, et tootjatele on tagatud õiglane tasu, samuti makstakse talunikele iga-aastaselt lisatasu, mis investeeritakse kohaliku kogukonna arengusse Ghanas.

Ühtlasi aitab Divine Chocolate vähendada naiste ja meeste ebavõrdset kohtlemist, õpetades kohalikele naistele finants-teadmisi ning julgustades neid kandideerima ettevõttes juhtpositsioonidele.

Loe lisaks: www.divinechocolate.com/uk

Mis on otsekaubandus ja kuidas teeb Eesti kohvitootja Coffee People koostööd kohvitalunikega Kolumbias, Hondurases, Etiopias?

Filmikogus: PETITE SAVANNE COOPERATION CREDIT SOCIETY (14 min) – film räägib loo Mauritiuse saare asustamisest ja tänapäevast läbi suhkruroo kasvatamise, aga ka õiglase kaubanduse ühistute mõjust talunike elujärjele.

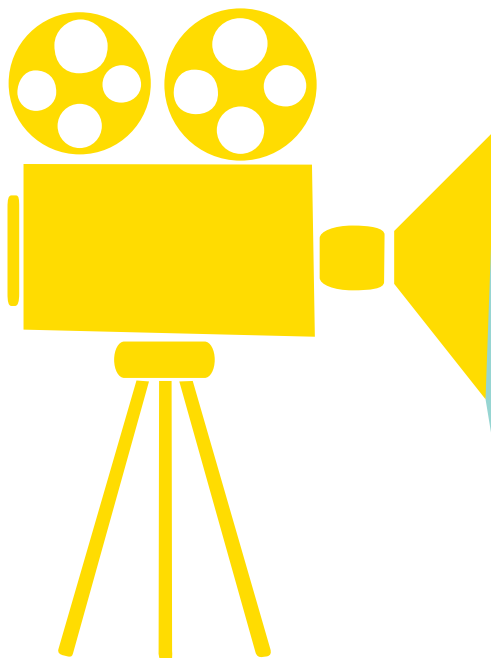
Demokraatia, inimõigused ning võimaluste loomine

Demokraatia on valitsemisvorm, mille üheks tunnuseks on kodanike osalemine poliitikas ning inim- ja kodanikuõiguste austamine. Demokraatlikel põhimõtetel ettevõtte juhtimine ning selle tunnuste kaasamine laiemasse majandusse loob võrdsemad võimalused kõigile, olenemata nende soost, vanusest või nahavärvist. Solidaarmajanduse ettevõtted on tihti valinud **ühistulise tegevusvormi, et kõik töötajad ja sageli ka tarbijad võtaksid osa ettevõtte juhtimisest ja kasumi jagamisest.**

Solidaarmajanduse raamistikus tegutsevate sotsiaalsete ettevõtete ja ühistute üheks eesmärgiks võib olla ka pakkuda vähenenud töövõimega ja sotsiaalselt tõrjutud inimestele tööd, suurendades seeläbi nende sissetulekuid ning võimalusi anda oma panus tööturul ja kogukonnas.

EESTI PIMEMASSÖÖRIDE ÜHING

Kutseorganisatsioon, mis ühendab nägemispuudega massööre üle Eesti eesmärgiga integreerida neid tööturule. Ühingu algatusel on rajatud õppe- ja koolituskeskus, et pakuda tuge nägemispuudega inimestele massööri elukutse omandamisel, hilisemal töölerakendumisel ning edasisel erialasel enesetäiendamisel. Väljaõppe saanud massöörid saavad tööle asuda EMPÜ massaažikeskuses, kus neile võimaldatakse mitmekülgset tuge. Tänu organisatsiooni tegevusele on toimunud hüppeline tööhõive suurenemine nägemispuudega inimeste hulgas ning paljud pimemassöörid on avanud isiklikud salongid ja teevad täiskohaga tööd. Loe lisaks: www.pimemassoorid.ee/Meie_edulood

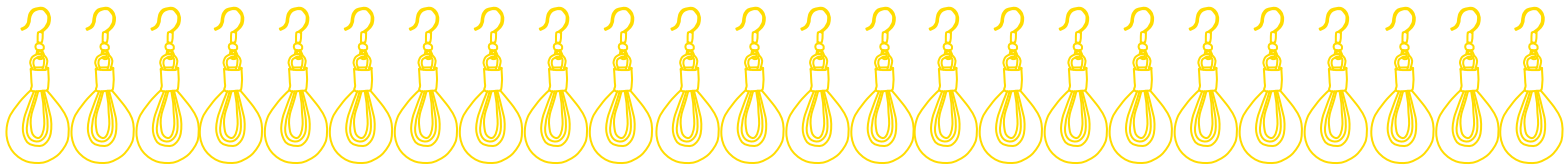

Filmikogus: IBAN WEAVERS (9 min) – film tutvustab kogukonnaettevõtet Borneo saarel Malaisias, mille liikmed koovad hinnalist *pua kumbu* kangast hoides sellega elus traditsioone ja teenides väärtuslikku sissetulekut kogukonnale.

Filmikogus: BIOME (17 min) – lugu majanduskriisis pankrotistunud tehastest Kreekas, mille töötajad omanikelt üle võtsid ning jätkavad seal keskkonnasõbralike puhastusvahendite tootmist.

Filmikogus: COOPAMARE COOPERATIVE (6 min) – film prügisorteerijate ühistust Brasiilias, mis on oma liikmed aidanud tänavaelust välja tegema väärikat tööd ja panustama puhtamasse maailma.

Filmikogus: JÄÄTMED=TOIT (51 min) – Miks me viskame ära nii palju toitu? Mida saaks teha, et nii palju toitu ei satuks prügikasti? Filmiga koos sai alguse ka liikumine „Taste the Waste” (eesti k „Maitse jäätmeid”), mille eesmärgiks on tekkiva toidujäätme hulga vähendamine. Vaata lisa veebisaidilt www.tastethewaste.com, kust saad lisainformatsiooni, kuidas panustada.

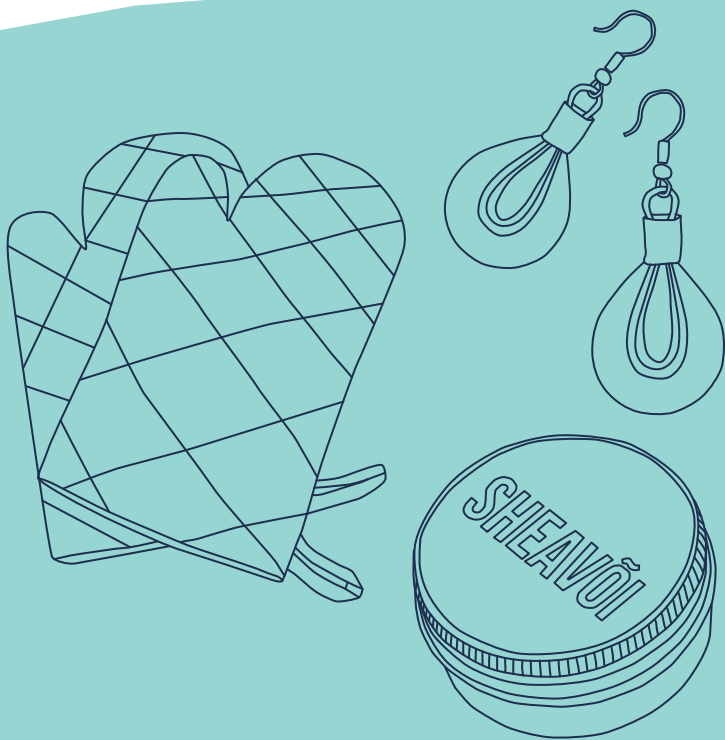

MTÜ MONDO SOTSIAALNE ETTEVÕTE

Paljudes arengumaades on naiste ja meeste vaheline tööjaotus täpselt kindlaks määratud ning naise ülesandeks jääb hoolitseda pere ja kodu eest. See aga röövib neilt pahatihti ligipääsu tööturule ja võimaluse omale ise sissetulekut teenida. **MTÜ Mondo sotsiaalne ettevõte aitab arenguriikide naistel arendada kvaliteetseid käsitöötooteid nii kohalikule turule, kui ka ekspordiks.** Ghana, Uganda,

Afganistani ja Süüria naised ning erivajadustega noored saavad tänu ettevõttele õiglast tasu tehtud töö eest. Lisaks toetab Mondo nende koondumist ühistutesse, oma ettevõtte juhtimise ja arendamise kogemuse saamist. Ühistute valmistatud korvid, õmblustooted, ehted ja kosmeetika on müügil Mondo maailmahariduskeskuses Telliskivi Loomelinnakus, Mondo veebipoes ja kliente on juba tekkinud ka Lätis, USAs ja Kanadas.

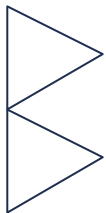
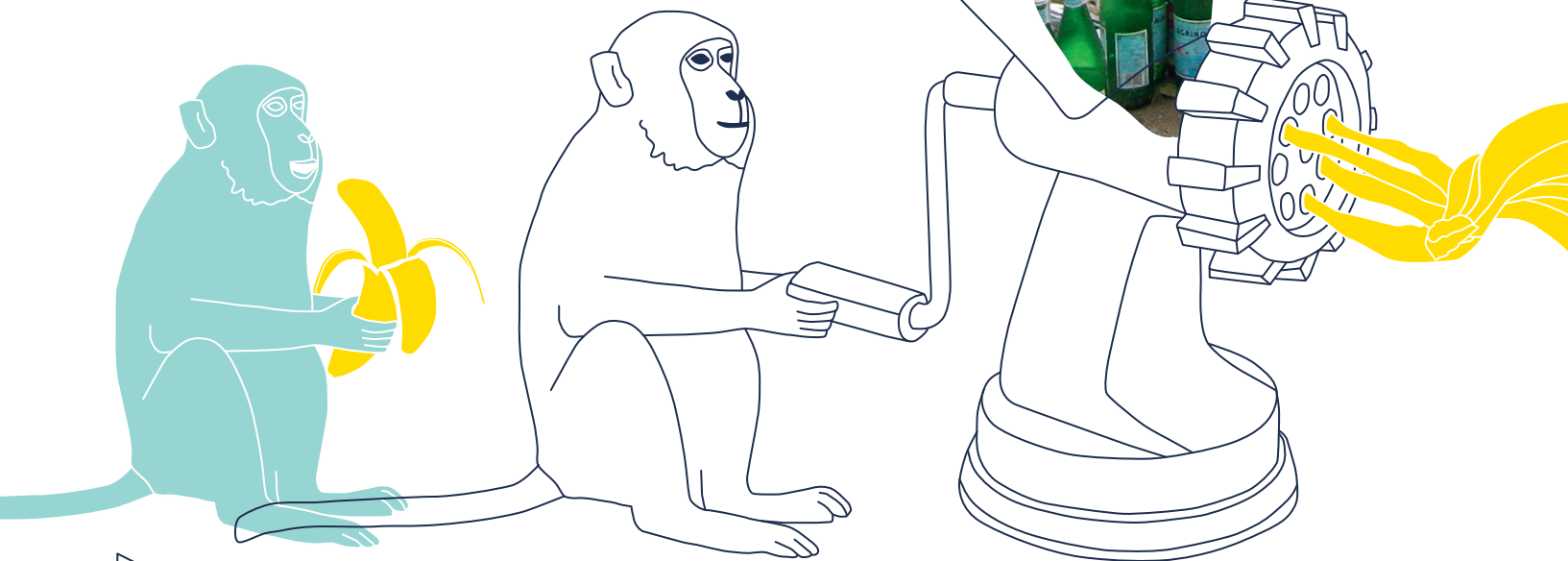
Loe lisaks: mondo.org.ee/shop/poelugu

Filmikogus: EESTI KÜLA GHANAS (54 min). Kas Ghana väikeses külas algatatud tegevused saavad hoo sisse ja pakuvad kohalikele inimestele märkimisväärset elatusallikat? See sõltub nii abistajate püsivusest, kui ka küla-rahva sammudest ettevõtlikkuse teel.

Taaskasutus ja ringmajandus

Tootmise ja tarbimise käigus küllastub meie planeet jäätmetega – erinevad saasteained, materjalid ja pakendid, kuid pahatihti ka toit. Jäätme hulga vähendamiseks on esmatähtis vastutustundlik tarbimine ja taaskasutuse osakaalu suurendamine igapäevases tarbimises. Kuid prügi vähendamise kõrval räägitakse järjest enam vajadusest minna üle ringmajanduse mudelile – enne kui mõni uus ressurss uue toote valmistamiseks üldse kasutusele võetakse, peab olema läbi mõeldud, kuidas see oleks kasutuses võimalikult kaua, oleks parandatav ning eluringi lõpus võimalikult lihtsalt taaskasutusse või ümbertöötlemisesse suunatav. Üsna erinev lähenemine võrreldes tänase kiirmoe ja nutitelefoni ajastuga? Kibe tõde on – sellist uute asjade ostmist ja kiiret ära viskamist ei saa inimkond endale 7.5 miljardi elaniku juures lubada, vaja on radikaalselt muuta seda, kuidas me toodame ja tarbime. **Jõuame aega, kus iga ressurss on väärtus ja prügi ei ole enam olemas.**

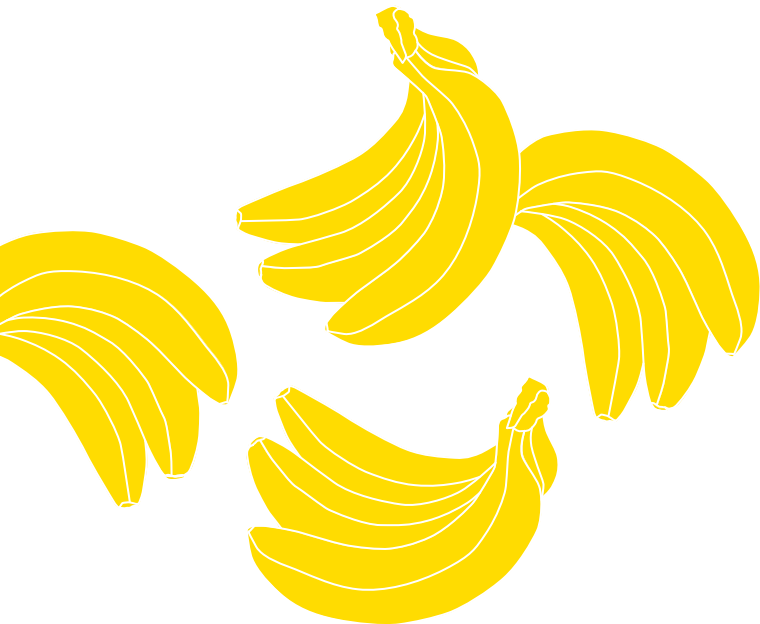

Filmikogus: UPCYCLE (5 min) – La Boite à Champignons on ringmajanduse ettevõtte Prantsusmaal, mis kasvatab kohvipaksu peal seeni tooraineks Pariisi parimatele restoranidele.

Filmikogus: MOEST VÄLJAS (60 min). Moedisainer Reet Ausi teekond Tallinnast läbi Euroopa moelavade ja Lõuna-Ameerika puuvillaväljade otse masstootmise epitsentrisse Bangladeshi.

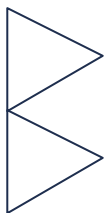
GROCYCLE

Innovatiivne sotsiaalne ettevõte, mis pakub igaühele võimalust luua päris oma seenefarm. **GroCycle kasvatab kohvipaksu peal austerservikuid ja shiitake seeni ning nende saaki võib leida mitmete hinnatud restoranide menüüst.** GroCycle kodukomplekti abil saab igaüks kasvatada gurmeeõhtusöögi koostisosa vaid 14 päevaga. Ettevõtte eesmärgiks on inspireerida inimesi mõtlema kaugemale ja leida alternatiivseid ja innovaatilisi lähenemisi jäätmete hulga vähendamiseks. Loe lisaks: grocycle.com

TOIDUPANK

Loodud selleks, et tuua kokku kaubandusest ja tootmisest peagi realiseerimistähtaja ületavad tooted ning enim puudust kannatavad pered Eestis. Toiduained komplekteeritakse vabatahtlike abiga toidukastidesse, mis jõuavad Sotsiaalametist saadud nimekirjade alusel nendeni, kellel on raskusi endale või oma perele igapäevase toidu tagamisega. **Toidupanga tegevus aitab kaasa raiskamise vähendamisele ühiskonnas, kuna paljud toidukaubad, mis varasemalt on läinud hävitamisele, jõuavad nüüd sinna, kus neid realselt vajatakse.** Toidupangad propageerivad solidaarsust inimeste vahel, võitlevad vaesuses elevate inimeste parema elujärje nimel ning vähendavad toiduraiskamist. Uuri, kuidas saad anda oma panuse: www.toidupank.ee/toidu-annetamine

Filmikogus: MINA, INIMESENA (75 min). Lugu Kreeka mehest, kes hakkas majanduskriisile vastu omal viisil: ta lõi supiköögi, mis tõi kokku nii kodutud, pagulased, kui ka need, kelle huvi on eelpool nimetatuid aidata.

Filmikogus: LIHTSAM VIIS: KRIIS KUI VÕIMALUS (79 min). Film Austraalia kogukonnast, kus püütakse aasta jooksul praktiseerida uut ja lihtsamat eluviisi. Selle aasta jooksul ehitatakse ökomaju, rajatakse põlde ning püütakse aru saada, mida on vaja kommuunielu edukaks toimimiseks.

Ühisrahastus ja ühistupangad

Crowdsourcing, mida eesti keeles on nimetatud ühisloomeks või rahvahankeks, võimaldab inimestel anda oma panus inspireerivate ja oluliste projektide teoks saamisele – panustada saab oma aja, raha või oskustega. Nii on vabatahtlike abi kasutatud universumi uurimisel, kaelkirjakute loendamisel või innovaatiliste disainilahenduste leidmisel sotsiaalsetele probleemidele. Üks populaarsemaid kaasamise viise on *crowdfinancing* ehk ühisrahastus. Traditsioonilises pangandusmaailmas on inimestel ebavõrdsed võimalused oma ideele laenuraha saada. Nii kogutakse oma esimese plaadi välja andmiseks või geniaalse tooteidee prooviseeriaks raha lahkete toetajate käest, kes tänutäheks kas sümbolse meene või valmiva toote saavad.

HEA KOOSTÖÖ HOIU-LAENUÜHISTU

Eesti esimene eetiline pank, mille missiooniks on vahendada teadlike hoiustajate raha inimesi ja loodust väärtustavatele ettevõtmistele.

Selliseid pangandus- ja finantsteenuseid, mille peamine eesmärk on aidata kaasa inimeste, riigi ja kogu planeedi arengule nimetatakse sotsiaalseks panganduseks.

Kui võrdleme ühiskonda inimorganismiga, võime kujutleda raha verena ning pankasid ja pangasüsteemi vereringet võimaldavate veresoontena. Osa selles vereringes on ka eetilistel, sotsiaalselt vastutustundlikel investeringutel, mis ei ole vastuolus keskkonna või inimarengu eetiliste põhimõtetega. Näiteks ei saa eetiliseks pidada alkoholi, tubaka, sõjatööstuse ja diktatuuriga seotud investeringuid. Eetilise on investeerimine ettevõtetesse, kes vähendavad oma ebasoodsat keskkonnamõju ega riku inimõigusi (lapstööjõu ja töökaitsega seotud küsimused).³ HKHL võimaldab inimestel eetilisel investeerida ning rahasüsti vajavatel headel ettevõtmistel, sh ka koolidel ja mittetulundusühendustel, laenu saada.

Uuri lisa: heapank.ee

ZOONIVERSE

Isegi siis, kui iga üksiku inimese panus on väike, saavad tänu hulga rahva tööle valmis suured ja väärikad projektid.

Zooniverse on suurim veebikeskkond, mis tutvustab erinevaid inimeste toel läbi viidavaid teadusuuringuid (*people-powered research*), kus igaüks meist saab kaasa lüüa alates taeva kaardistamisest ja orhideede pildistamisest, lõpetades iidsete päevikute lugemisega. Harilikult on inimeste abi vaja juba olemasoleva pildi- ja videomaterjali läbi töötamisel ja sorteerimisel, mis on jõukohane igale arvutit kasutada oskavale inimesele. Ja sinu abiga sünnivadki uued teadusavastused ja järeldused!

Keenia kaelkirjakuid saad aidata loendada leheküljel: zooniverse.org/projects/sandiegozooglobal/wildwatch-kenya

HOOANDJA

Eestis on Hooandja see veebikeskkond, mis viib kokku tegija ja toetaja, kelle koostöö tulemusena saavad teoks julged algatused. Iga projekt seab omale eesmärgi ning määrab selle teostamiseks vajamineva summa. Projektidele saab hoogu anda kuni määratud kuupäevani, mille kukkudes makstakse summa algatajale välja vaid siis, kui kokku on saadud eesmärgiks püstitatud rahahulk. Projekte, mida toetada ning toetuse suuruse saavad valida toetajad ise. Vaata, millised projektid on hiljuti Hooandjas rahastust saanud: www.hooandja.ee/avasta/edukad

Eelista kohalike, sotsiaalsete ja vastutustundlike ettevõtete ja ühistute tooteid – oma rahakotiga toetame me alati midagi või kedagi. Ole teadlik tarbija, et su raha ei toetaks inimõiguste rikkumist, lapstööjõudu või looduskeskkonna hävimist, vaid hoopis kohalikke tootjaid, õiglase kaubanduse ühistute liikmeid ja neid, kes maailma vastutustundlikult suhtuvad.

Jaga ressursse ja tarbi kasinalt – enne kui midagi uut ostad, mõtle kas kellelgi su tuttavatest on see juba olemas ja saaksite seda ühiselt kasutada. Või rendi hoopis? Või ostke kamba peale koos? Maailmas on järjest rohkem asju ja järjest vähem ressursse, tarbi täpselt nii vähe kui vaja ja nii targalt kui võimalik!

Tee midagi oma kogukonna ja maailma heaks! Osale oma kogukonnaelus, algata muutusi, mis on sinu jaoks olulised, panusta Eesti või üleilmsetesse projektidesse Hooandja või Zooniverse'i kaudu.

Infomaterjali rahastab Euroopa Komisjon projektist „Sotsiaal- ja solidaarmajandus: mõistlik lähenemine arengule ja jätkusuutlikkusele“. Sisu eest vastutab MTÜ Mondo ja see ei pruugi kajastada Euroopa Liidu ametlikke seisukohti.

Fotode autorid: MTÜ Mondo, Siim Kumpas, Harry Tiits, Diana Tamm, Aliine Lotman, Mai Aasjõe

Viited:

- 1 Statistikaamet: www.stat.ee/pressiteade-2016-140
- 2 World Economic Forum. www.weforum.org/agenda/2016/12/your-kitchen-and-the-planet-the-impact-of-our-food-on-the-environment
- 3 www.aripaev.ee/arvamused/2017/08/29/pangandus-mis-ei-puua-kasumit

Kõik Mondo filmikogu filmid leiad aadressilt
maailmakool.ee/filmikogu